

siten, että pesintänsä aloittavilla linnuilla on edellä mainitusta syystä ollut vaikeuksia reviirin valtuksessa ja ne ovat vuosisadan alkupuoliskon tunnetusti lämpimien kevätkuukausien kiihdyttämän muuton prolongaation vaikutuksesta siirtyneet pohjoisemmille alueille. Mainittu kevätjakson sääolojen paraneminen on voinut kohottaa maahamme jo asettuneen kannan lisääntymistulosta ja myöhempi expansio on saattanut tapahtua sekundaarisista leviämiskeskuksista (esim. Mietoinen, Porin rannikko) käsin.

Havainnoja muuttolintujen esiintymisestä aavalla merellä

RISTO LEMMETYINEN, ILKKA LILJA, HEIKKI TEIRO

Kirjoittajilla on ollut tilaisuus suorittaa muutamia hajahavainnoja muuttolinnuista ulkomerillämme merentutkimusalus m/s Arandalla suoritettujen matkojen yhteydessä 15.—27. VIII. 1960 (Lilja & Lemmetyinen) sekä 13.—25. VIII. 1962 (Teiro). Koska varsinainen tehtävämme koski silakkatutkimuksia, jäivät ornitologiset havainnot olosuhteitten pakosta vajavaisiksi, mutta muutamat mielenkiintoiset havainnot ansainnevat kuitenkin maininnan.

Kuljettu reitti oli molemmilla kerroilla pääpiirteissään sama. Lähtö tapahtui Turusta, josta Saaristomeren kautta ajettiin Selkämerelle Vaasan saariston eteläreunaan (Strömmingsbådan) asti; sieltä palattiin etelään Ahvenanmaalle, joka v. 1960 kierrettiin länsipuolelta ja v. 1962 itäpuolelta. Reitti jatkui edelleen Suomenlahdelle, jossa kulminoitiin v. 1960 Helsingin edustalla (keskellä Suomenlahtea) ja v. 1962 Kotkan edustalla. Täältä palattiin takaisin Turkuun Saaristomeren itäreunaa myöten.

Havainnot: 1960. 15. VIII lähtö Turusta klo 12: Rymättylä—Kustavi—Isokari—lähelle Kylmäpihlajaa. Voimakas tuuli (n. 6 beauf. E) puhalsi koko iltapäivän ja yön. *Motacilla flava* 1 ex laivalla Isokarin ulkopuolella. *Tringa hypoleucos* 2 kertaa kuului ääntelyä Kylmäpihlajan edustalla keskiyöllä.

16. VIII. Suurin osa päivästä pysyteltiin Kylmäpihlajan ja Isokarin välillä, maata koko ajan näkyvissä. Tuuli edelleen navakka (n. 5 beauf. S). *Larus fuscus*, n. 20—50 exx, ainoa laivaa seuraava loppilaji.

17. VIII. Aikaisin aamulla saavuttiin Ahvenanmaan pohjoisrannikolle Getan kirkon pohjoispuolelle. Tuuli osittain tyyntynyt. Ei havainnoja laivalla.

18. VIII. Iltapäivällä saavuttiin Reposaareen. Maa oli suurimman osan päivästä näkymättömässä. Illalla lähdettiin luoteeseen. Tuuli verrattain heikko (n. 3 beauf.), tihkusadetta. *Larus fuscus*, useita yksilöitä seurasi laivaa.

19. VIII. Koko päivän pysyteltiin keskellä Selkämerta Merikarvian ja Kristiinan korkeu-

della. Sää oli tyyni ja aurinkoinen. Klo 14.30 ilmestyi laivalle *Tringa totanus*, juv.ex. joka oli erittäin väsynyt. Se pysytteli koko yön laivalla syöden troolausjätteitä (rautakaloja, rikkipollettuja silakoita jne.). *Larus fuscus* useita exx, *L. canus* 5 exx ja *L. argentatus* 5 exx seurasi jaivaa.

Illalla tuuli kiihtyi uudelleen ja alkoi sataa. Keskiyöllä troolattaessa Strömmingsbådan ulkopuolella kovassa tuulessa ja sateessa tuli useita pikkulintuja laivalle, niistä ainakin yksi *Muscicapa striata*. *Tringa hypoleucos* ääntelyä.

20. VIII. Aamulla saavuttiin keskelle Selkämerta Mäntyluodon korkeudelle. Selkämereillä vallitsi matalapaine sadealueineen, tuuli n. 3–4 beauf. SE. *Motacilla alba* 1 ex saapui aamupäivällä, samoin *M. flava* 1 ex, *Larus fuscus* 5 exx. Edellisenä päivänä laivalle pelastautunut punajalkaviklo lähti myöhään iltapäivällä.

21. VIII. Koko päivä pysyteltiin ulapalla Selkämeren eteläosassa. Illalla suoritettiin troolaus lähellä Finngrundia. Sää oli pilvinen ja tuuli n. 4 beauf. SW. Iltapäivällä tuuli tyyntyi. *Delichon urbica* 1 ex aamupäivällä, *Numenius arquata* 1 ex lensi länteen iltapäivällä.

22. VIII. Ahvenanmereilä matkalla etelään. Iltapäivällä sivuutettiin Signilskär. *Fringilla montifringilla* 1 ex saapui klo 8 ja lähti iltapäivällä.

23. VIII. Aikaisin aamulla saavuttiin Bogskärin majakalle, jonka lähettyvillä pysyteltiin koko päivä. Sää muuttui vähitellen pilvistyväksi ja iltapäivällä alkoi tuuli kiihtyä, myöhemmin esiintyi sadetta. *Apus apus* 1 ex lenteli päivällä laivan ympärillä.

24.–26. VIII Suomenlahdella. Sää oli tällöin enimmäkseen puolipilvistä, ajoittain heikkoa sadetta, tuuli etelänpuoleinen n. 1–3 beauf. Koko aikana näkyi ainoastaan muutamia lokkeja.

1962: 13.–15. VIII vallitsi koko ajan myrsky (tuulen voimakkuus n. 6 beauf.). Pysyteltiin Turun saaristossa.

16. VIII. Ajettiin Isokarilta Mäntyluotoon. Sää oli verrattain tyyni (tuuli n. 2 beauf. E). *Dendrocopos major* 1 ex laivalla.

17. VIII. Keskellä Selkämerta matkalla luoteeseen. Sää pysyi edelleen tyynenä. Laivalla oli yhteensä 8 käpytikkaa, joista pääosa vanhoja yksilöitä. Suurin osa niistä oli niin heikossa kunnossa, että menehtyi veteen lennellessään laivan ympärillä. *Motacilla flava* 1 ex.

21. VIII. Kaskisten ulkopuolella saapui laivalle 4 käpytikkaa, joista yksi myöhemmin kuoli.

22. VIII. Vaasansaariston eteläreunalla. Sää oli edelleen verrattain tyyni (n. 2–3 beauf. W). *Dendrocopos major* todennäköisesti edellisenä päivänä laivalle saapuneet kolme tikkaa lensivät saaristoon.

Myöhemmin päivällä lähdettiin takaisin etelään. Keskellä Selkämerta lensi laivalle *Motacilla alba* 1 ex ja myöhemmin *Sylvia borin* 1 ex, jotka poistuivat Ahvenanmaan saaristossa. Sää oli edelleen tyyni.

23. VIII. Selkämereillä, Uudenkaupungin edustalla lenteli laivan ympärillä tarkemmin määrittämättömäksi jäänyt pöllö (*Strigiformes*).

23.–25. VIII Suomenlahdella. 25. VIII aamuyöstä puhkesi myrsky ja sade. 24.–25. VIII välisenä yönä kuultiin muutamia muuttavia rantasipejä (*Tringa hypoleucos*) matkalla etelään. Muita lintuhavaintoja ei Suomenlahdella tehty.

Yllä esitettyjä havaintoja lähemmin tarkasteltaessa on merkittävää, ettei kummallakaan matkalla ulapalla tavattu kertaakaan vesilintuja. Nämä ovat tosin suureksi osaksi yömuuttajia eikä valaistu laiva vedä niitä puoleensa kuten pikkulintuja, minkä vuoksi niiden havaitseminen muodostuu vaikeaksi. Lisäksi on otettava huomioon, että vesilintujen

muutto on vielä elokuussa verraten vähäistä. Kierteleviä yksilöitä olisi kuitenkin odottanut näkevän huomattavasti kauempana rannikolta. Kaikki havaitut vesilinnut olivat kuitenkin aivan rannikon lähituntumassa.

Muuttavista kahlaajista olivat mielenkiintoisia 19. VIII. 60 tavattu punajalkaviklo ja 21. VIII. 60 tavattu isokuovi. Molemmat olivat muuttomatalla keskellä Selkämerta kaukana lähimmästä mantereesta. Sää oli kummallakin kerralla tyyni, joten myrskyn harhauttamista yksilöistä ei voi olla kysymys.

Kesällä ja syksyllä 1962 on esiintynyt tikkojen voimakasta vaellusta maassamme. Tämä ilmiö havaittiin erittäin selvästi myös Arandalla, jossa erikoisesti Selkämerellä tavattiin useita yksilöitä hyvin kaukana lähimmästä rannikolta. Yleensä tikat olivat loppuunväsyneitä laivalle saapuessaan ja koska niillä ei ollut siellä minkäänlaisia ravinnonsaanti-mahdollisuuksia, tuhoutui niistä huomattava osa. Tikat saapuivat laivalle niin aikaisin aamulla, että valitettavasti jäi havaitsematta tulivatko ne lännestä, Ruotsin puolelta vaiko Suomesta. Tällä olisi ollut merkitystä selvitettäessä tikkojen vaelluksen luonnetta.

Varpuslintuja tavattiin verrattain usein. Osa niistä pelastautui laivalle kovassa tuulessa, jolloin ne mahdollisesti olivat tuulen mukana ajautuneet rannikolta ulapalle (*Motacilla flava* 15. VIII. 60 Kylmäpihlaja, *Muscicapa striata* y.m. 19. VIII. 60 Strömmingsbådan jne.). Parissa tapauksessa sitä vastoin saapui pikkulintuja laivalle keskellä selkämerta huolimatta siitä, että sää oli verrattain tyyni (*Motacilla alba* ja *M. flava* 20. VIII. 60 sekä *Motacilla flava* ja *Sylvia borin* 22. VIII. 62).

Viimemainitut havainnot viittaavat siihen, että myös joitakin varpuslintuja saattaa lähteä muuttamaan hyvinkin laajojen selkien yli. On kuitenkin otettava huomioon, että rannikolla on saattanut vallita yöllä tai aamutunteina sumua, jolloin ko. linnut ovat eksyneet suunnasta ja joutuneet avomerelle. Toisaalta rannikkokalastajat kertovat, että laivoilla tavataan verrattain usein keskellä Selkämerta muuttavia lintuja. Todennäköistä on, että suurien ulapoiden ylittäminen on muuttavien lintujemme keskuudessa tavallisempaa, kuin yleensä on ollut käsitys. Kaukana rannikolta suoritettut havainnot ovat kuitenkin hyvin niukkoja. I. HORTLING on v. 1924 tehnyt muistiinpanoja laivamatkalla Oulusta Helsinkiin, mutta reitti kulki aivan rannikon tuntumassa (HORTLING 1925 a). V. 1925 sama tutkija sitä vastoin suoritti huhtikuun alkupuolella matkan Helsingistä Tallinnan kautta Pillau'hun. Tällöin

hän havaitsi lukuisia muuttavia lintuja keskellä eteläistä Itämerä (HORTLING 1925 b). D. LACK on Englannissa tutkinut perusteellisesti lintujen muuttoa Pohjanmeren yli (LACK 1959, 1960).

Mainittakoon lopuksi, että havaintomme muuttavista linnuista Suomenlahdella olivat melkein olemattomia siitä huolimatta, että sää molemmilla kerroilla oli verrattain edullinen.

Kirjallisuus: HORTLING, I. 1925 a, Ornithologische Beobachtungen während einer Reise Helsingfors—Uleåborg und Uleåborg—Hangö—Helsingfors. OF. 2: 71—79. — 1925 b, Helsingfors—Reval—Swinemünde—Pillau und zurück. Einige der Ornithologie gewidmete Frühlingstage. OF. 2: 99—105. — LACK, D. 1959, Migration across the North Sea studied by Radar. Part 1. Ibis 101: 209—234. — 1960, Part 2. Ibis 102: 26—57.

S u m m a r y: Birds observed during a voyage.

The observations were made during a travelling with a steam boat between August 15—27, 1960 and August 13—25, 1962 in the central parts of the Gulf of Bothnia and the Gulf of Finland. Among others, observations of waders, e.g. *Tringa totanus*, *T. hypoleucos* and *Numenius arquata*. Furthermore, records of small birds such as *Motacilla alba*, *M. flava* and *Muscicapa striata*. In August 1962 several observations of the Great Spotted Woodpecker. No ducks were seen.

Tiedonantoja — Meddelanden

1. Havaintoja Turun seudulta ja saaristoalueelta 1962 ja 1963

Podiceps ruficollis. Kirkkoherra Alvar Donner löysi Sottungasta huhtikuun alussa 1963 huonokuntoisen koirasyksilön, joka myöhemmin kuoli ja toimitettiin Turun Yliopiston Eläintieteen laitokseen.

K. HEDENSTRÖM

Anser brachyrhynchus. Käydessäni 27. IV. 1963 Martti Lehdon kanssa Paimionlahdella havaitsin rantaniityllä 14 yks:n hanhiparven. Onnistuimme pääsemään lintuja n. 50 m:n päähän, jolloin totesin 2 niistä merihanhiksi. Muut 12 olivat jonkin verran pienempiä, tummempikaulaisia ja selvästi lyhyempinokkaisia. Jalkojen väri oli sama kuin merihanhella (vaaleanpunainen). Näiden tuntomerkkien perusteella määritin hanhet lyhytnokkahanhiksi. Lintujen lähtiessä lentoon kuului ääntä, joka muistutti suuresti metsähanhen ääntä. Lyhytnokkahanhien siipien etureunat olivat vaaleat, mutta eivät kuitenkaan niin vaaleat kuin merihanhella. Seuraavana päivänä lintuja ei enää ollut paikalla.

I. LAHTONEN

Branta leucopsis. 6. V. 1962 35 yks. muutti Paimionlahden yli suuntaan N. Parvi saapui mereltä ja lensi matalalla vilkkaasti äännellen Paimionjoen uomaa seuraten suoraan sisämaahan. Havainto on sikälli outo, että valkoposkibanhia muuttaa erittäin niukasti Turun ulko-saaristonkin alueella.

E. JOUTSAMO, P. LAPINTIE, H. & L. VELMALA